

לפרשת במדבר – תשע"ג

למה במדבר?

אלחי פרישטיק

(נלקח מתוך שיחתו "עולה מן המדבר" של הרב אריאל שליט"א בספרו "מאהלי תורה")
מי זאת עולה מן המדבר-שהיה להם שלו, באר, תורה ומשכן והשכינה, כהונה ומלכות, וענני כבוד".

מדוע נבחר דווקא המדבר, השומם והצחיח, לבניינו של עם ישראל, בגוף וברוח? מדוע לא בארץ נוסבת? מדוע לא במקום הטבעי של עם ישראל, בארצו, ארץ זבת חלב ודבש? סיבות שונות ניתנו לדבר, אשר יחד יוצרות מסכת שלמה אחת.

עם על טבעי

עם ישראל אינו עם טבעי. אין הוא תלוי בגורם טבעי כל שהוא. הוא לא צמח בדרך הטבע בארצו. הוא מסוגל להתקיים גם ללא תנאים נורמליים. אמנם לשיא שלמותו יכול הוא להגיע אך ורק בארצו, אולם עצם קיומו אינו מותנה בהכרח בארצו. כדי לשרוד במדבר זקוקים היינו למן, לשליו, למים מהסלע, לענני הכבוד. רק אמצעים על טבעיים מאפשרים קיום במדבר. תחילת דרכו של עם ישראל הייתה חייבת להיות כך, כדי להדגיש את סוד קיומו המופלא. אומנם כל אלו אינם מובטחים לדורות. אין סומכין על הנס. ובכל זאת, בלא נס אין לנו סמיכה וקיום. בדרכי סתר עלומות ונפתלות, על עברי פי פחת, על כבשני אש ונהרות של דם, מתגלה כל פעם מחדש היד הסומכת, התומכת והמעודדת, המלמדת אותנו שאין לנו קיום נורמלי, ככל העמים. לכן גם כאשר מתאפשר לנו קיום טבעי, ואז מצווים אנו לעשות את כל הנדרש לשם קיומו זה, עלינו לזכור ש"הטבע" כביכול הוא בעצם לא טבעי, שהגן אינו אלא מדבר..

מי יתנני במדבר

לימוד התורה בשקידה והתמסרות מחייב פרישות מסוימת מהחיים הטבעיים והפיזיים. אך פרישות זו אינה מטרה לעצמה. ישיבותינו אינן כמו, להבדיל אלף אלפי הבדלות, המנזרים הבנויים במדבר, בלב הישימון. ישיבותינו, יש בהן משהו מן המדבר, מעין התפרקות ידועה מן החיים, אולם הן המשך החיים, הן אינן מנותקות לגמרי מן החיים. כל אדם מישראל צריך לצאת למעין "מדבר" לפחות פרק זמן מסוים, כדי לקבל את התורה. אין אפשרות טכנית לקבלה בחיי הטבע המעשיים. אולם המדבר אינו תכלית, אלא אמצעי בלבד. עם ישראל לא נועד להישאר לנצח במדבר. אלמלא החטא לא היה נאלץ לנדוד בו ארבעים שנה, אלא היה מגיע מיד לארץ נוסבת. בחטאו גרם העם להארכת תקופת ההכשרה והחישול בארץ ציה וצלמוות.

וראה זה פלא. רבותינו מוסרים לנו, על פי מסורת רצופה מדור דור, שבזמן תורה התמלא כל המדבר ירק. והדבר רמוז כבר במקורות עתיקים בתנ"ך, הן בשירת דבורה והן בשירת דוד חוזר פסוק דומה:

"א-להים, בצאתך לפני עמך, בצעדך בישימון סלה, ארץ רעשה אף שמים נטפו, מפני א-להים, זה סיני, מפני א-להים א-לוהי ישראל, גשם נדבות תניף א-להים (תהלים ס"ח).

ואמנם לא סתם ירק הצמיח אותו גשם נדבות, אלא צמחים ריחניים, עד שהעולם נתמלא כולו בשמים. צמחי ריח, המגרים את החוש העדין, הרוחני, שהנשמה נהנית ממנו, הם המתאימים יותר למתן תורה. אך בשום פנים ואופן לא מדבר צחיח ושומם, אלא של ירק ופרחים. ומכאן מנהג ישראל לקשט את בתי הכנסת בחג השבועות בירק. אין אנו מפזרים חול, זכר למדבר, אלא דווקא ירק, זכר לפריחה.

המזרע והישימון

כי אכן זהו ייעודה של התורה, להפוך את המדבר לעדן, במקביל לייעודו של עם ישראל להפוך את הערבה לגן ה'. ארץ ישראל על ספר המדבר היא יושבת, ונתונה בין המצרים, בין המזרע לבין הישימון. ברכת שמים מעל, ויגיעת האדם מתחת, הודפות את המדבר מזרחה ודרומה, בעזרת ה'. המאבק הוא מתמיד ובלתי פוסק: לעזק, לסקל ולנטוע. הזנחה קטנה עלולה לגרום לכך שקרן בן שמן נהפכת פתאום לבתה, לשמיר ולשית. הישימון ישתלט על המזרע. על שדה איש אצל עברתי.. והנה עלו כולו קמשונים, כסו פניו חרולים.

תורת ישראל, על אף היותה טבעית לעם ישראל, מחייבת אף היא התמודדות מתמדת, בחינת מזרע מול הישימון הרוחני. נטיית האדם לעצלות מאפשרת למדבר להשתלט עליו. כי תרבות פירושה מאמץ מתמיד לעמוד על רמה, על איכות, לפתח את המעודן, הטוב והיפה. לעומתה יש באדם נטייה מדברית, להיות פרא למוד מדבר ומשולח מכל רסן, להיות פריץ חיות וולגרי וגס רוח. מתן תורה לא הפך את המדבר לגמרי. הוא רק איפשר לאדם לטעום טעם גן עדן. טעמו וראו כי טוב ה'. המדבר נשאר בעינו. כל מצוה, כל לימוד, כל מעשה טוב, הוא מעין מתן תורה מחודש, הוא פרח במדבר. ללא שמירה מתמדת עלול האדם להתייבש ולגדל קוצים מכאיבים ולחזור למדבר.

המדבר לא תם. הוא קיים עד היום, גם בהיותו מכוסה מרבדי גן פורח. כוחו של עם ישראל הוא במהפכה המתמדת: שהוא הופך ללא הרף, בכל רגע ורגע, את המדבר לגן. הרפיית המתח, ולו לרגע קט, עלולה להחזיר את העולם כולו לתוהו ילל ישימון.

צמא הדעת

תכונה נוספת יש למדבר- הצימאון. מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה.. מצאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים. כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך. רק כשהאדם צמא, מוצא הוא טעם במים. לא דומה נפש רווה לנפש צמאה. ונפש שבעה תבוס נופת. רק השוטה מים לצמא מברך "שהכל". כדי שהתורה תיקלט היטב באדם, זקוקה היא לנפש צמאה. רק מי שרואה עצמו עדיין לא מושלם, וזקוק להשתלמות- רק הוא מסוגל לקלוט תורה, רק הוא בולע בשקיקה עוד ועוד. מי שרואה את עצמו חכם ומושלם, אינו חש בצורך להתמלא. נדמה לו שהוא מלא דיו. מי שתמיד חש עצמו במדבר צחיה ויבש, גם כאשר הוא רווי ירוק ורענן-אין הוא מסתפק ביש ושואף ללמוד יותר ולעשות יותר. אין אצלנו חכם, אלא תלמיד חכם. אוהב החכמה וצמא הדעת, שלעולם לא ימצא סיפוק ורוויה. לכן הר סיני הוא הנמוך שבהרים, והתורה נמשלה למין היורדים מלמעלה למטה. ככל שהמקום נמוך יותר, הוא מושך אליו את המים יותר ויותר.

אומנם התורה ניתנה על ההר. אולם המקבלים חייבים לעמוד למטה, ואל להם לפרוץ למעלה. כי בכך חוסמים הם את עצמם מלקבל את התורה. לעתיד לבוא תינתן התורה במקום נמוך, נמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. משום שכל עוד גאוותו של האדם משתחצת בביטחון עצמי של "ידע כל", לא תוכל האנושות להתקדם. רק כאשר יישח האדם וישפל רום האנשים, תהיה נכונות לקלוט את דבר ה' המפוצץ בהרים הגבוהים. חזרת ישראל בתשובה מותנית בשיבה למדבר, אל הציה והריקנות. כי רק תחושת ריקנות שואפת להתמלא. המדבר הוא המקום בו תמיד יש נכונות לקבל.

והולכתיה המדבר ודברתי על ליבה ונתתי לה את כרמיה משם ואת עמק עכור לפתח תקווה.. וארשתיך לי לעולם